

LEZING GOVERT BUIJS // JAARCONGRES IDEALEN 18-10-2018

Hofjes als iconisch Nederlands zorgideaal

Nederlanders hebben er volgens politiek filosoof Govert Buijs een handje van om het verleden uit te wissen en opnieuw te beginnen.

Neem Rotterdam. Na het bombardement in 1940 is een totaal andere stad opgebouwd. In tegenstelling tot Warschau, ook platgebombardeerd. Daar zijn gevels en stratenpatroon minutieus hersteld. De Polen lieten hun geschiedenis niet vernietigen, de Nederlanders wel.

Het zegt, meent de hoogleraar aan de Vrije Universiteit en Erasmus Universiteit tijdens het jaarcongres 2018 van Trendbureau Overijssel, veel over hoe wij in Nederland met ons verleden, onze waarden en onze idealen omgaan.

Dat uitwissen begon al in 1566 met de Beeldenstorm waarmee de calvinisten zich ontworstelden aan het katholieke gezag. Het gebeurde opnieuw in de jaren zestig van de vorige eeuw, toen welvaart was bereikt en vrijheid het nieuwe hoogste goed werd.

Nederland is een high-trust society

Steeds moeten we na zo'n omwenteling weer op zoek naar wat ons drijft. Buijs waagt zich daarbij aan een mentaliteitsverkenning. Met verschillen die in de sociale wetenschappen zelden worden gezien, wijkt Nederland af van de andere West-Europese landen als het gaat om vertrouwen in medemens en politiek. *We zijn een high-trust society*, zegt Buijs. En we zorgen voor elkaar; geen land kent zoveel mantelzorgers en vrijwilligers, hoewel dit met name ouderen zijn.

We hebben hoge idealen en verwachten veel van elkaar en de overheid, maar we kunnen er geen drijfveer bij benoemen. Waarom niet? Voor het antwoord op die vraag blikt Buijs terug op datgene dat we hebben uitgewist: onze vormende idealen.

Vrijheid, of toch zorg?

We zetten ooit de Spaanse koning Filips de Tweede aan de dijk omdat we vrij wilden zijn. Toch leest het Plakkaat van Verlatinghe, waarmee de noordelijke gewesten afstand namen van Filips, als een verwijt dat de koning niet goed voor zijn volk zorgt, dat hij geen goede herder is. Daar zit een zorgideaal achter, geen vrijheidsstreven.

Dat wij Nederlanders anders in elkaar zitten, blijkt ook uit iconische bouwwerken in andere landen. Grote paleizen van rijke vorsten de hun volk vaak onderdrukten. Versailles, Buckingham Palace, het Winterpaleis in St. Petersburg, de paleizen in Potsdam. Ons Paleis op de Dam steekt er schril bij af.

Nederland heeft andere iconen

Iconisch voor Nederland vindt Buijs juist de hofjes waarin mensen samen wonen in onderlinge zorg. Achter die uit de Middeleeuwen stammende stedelijke cultuur zit een zorgideaal, geen vrijheidsideaal. *Charitas* is een logisch woord, maar beladen, omdat het aan armenzorg doet denken. Buijs kiest voor een onbesmet woord: het Griekse *agapè*: iemands concrete inzet voor het opbloeien van een ander.

Onder invloed van dat ideaal gingen we van een feodaal stelsel - vol strijd, geweld en concurrentie - naar een agapeïsch stelsel, met vrede, gelijkheid en coöperatie.

Agapeïsme leeft nog in onze maatschappij, maar heeft nieuwe impulsen nodig om volgende generaties te betrekken bij de samenleving. Buijs denkt aan een nieuwe morele taal, een nieuwe morele oefenplaats, nieuwe slimme institutionele faciliteiten.

Geer & Goor als morele oefenwerkplaats

De hoogleraar wekt verbazing met zijn voorbeeld. De tv-programma's van *Geer & Goor* met ouderen noemt hij een morele oefenwerkplaats van de bovenste orde. "Ze hebben een voorbeeldfunctie. Dit soort programma's laat zien dat ouderen eenzaam zijn en dat je daar wat aan kunt doen. Dat heeft veel nieuwe vrijwilligers opgeleverd.'